

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙТУТНІХ РЕДАКТОРІВ

Активізація міжнародної взаємодії, розвиток науково-технічного прогресу, глобалізація культури та інші чинники спричинили значну трансформацію сучасного суспільства. Постійні зміни в освітньому житті висувають нові вимоги до підготовки майбутнього фахівця. Це зумовлює потребу в оновленні формування професійної культури.

Вітчизняні та зарубіжні науковці розглядали різні аспекти пошуку ефективних педагогічних умов формування професійної культури (Я. Коменський, Й. Песталоцці, К. Ушинський та інші); формування професійної культури в сучасній філософії освіти (І. Зязюн, В. Кремень, П. Саух та інші); теоретичні положення компетентнісної освіти (С. Гончаренко, О. Дубасенюк, Н. Кузьміна та інші); ідеї формування професійної культури у європейському освітньому просторі (І. Васютенкова, Л. Воротняк, Л. Данилова, Л. Перетяга та інші); концептуальні основи професійної підготовки майбутніх редакторів друкованої продукції (М. Феллер, Н. Вернигора, Н. Зелінська, Ю. Слісовенко, А. Мамалига, В. Різун, М. Тимошик та інші).

У своїй праці «Эффективность сообщения и литературный аспект редактирования» М. Феллер зауважує, що праця сучасного редактора складна і багатоманітна. Це, насамперед, – громадська діяльність (участь у формуванні інформаційної системи суспільства), що починається з визначення того, які видання, на які теми, з якими особливостями розробки, викладу й оформлення сьогодні потрібні передовсім, і продовжується як добір авторів, формування творчих колективів, своєрідне керування їх працею [1, с. 8].

Рафінований професіоналізм, багатоаспектність, якщо не універсальність, діяльності й конкретно виявлена творча орієнтація редактора-фахівця – як її розуміють, зокрема, сучасні західні дослідники (Б. Льюї, Р. Дерікур, Л.-Т. Шарп та І. Гантер та інші) – усе це риси, що дозволяють говорити про формування принципово нової моделі редактора [2].

На нашу думку, сьогодні це не редактор, уся робота якого зводиться до формальних реконструкцій тексту або словозамін, – традиція, яку на початку ХХ століття відзначав Г. Честертон. Як приклад, Г. Честертон у своєму оповіданні [3] описує провінційного редактора, який займається «приємною і корисною діяльністю» – замінює «надприродний» на «чудесний», «перелюб» на «негідну поведінку» і т.п.; а іншого героя, кореспондента, зі знанням справи розкриває деякі редакторські прийоми: «ставити кінець оповідання на початок і перетворювати його у заголовок». Сучасний редактор – це не «садівник», що «ретельно вискубує бур'яни», – як визначив його функції Б. Ларін [4].

М. Тимошик зазначає, що «редактор – це основний творчий працівник у видавництві, який безпосередньо відповідає за редагований оригінал, його структурний, інформативний, науковий і мовностилістичний рівень. Образно кажучи, завданням редактора є професійно провести доручений йому оригінал всіма етапами редакційно-видавничого процесу – від редагування авторського оригіналу до перевтілення його в конкретний вид видавничої продукції та випуску у світ [5, с. 213-214].

Сучасного редактора український науковець В. Різун називає «професійним читачем», що проникає у творчу лабораторію автора, знається на особливостях читачького сприймання і розуміння, а також є фахівцем із науки про текст.

Не тільки українська, а й світова практика визначає редактора прискіпливим кваліфікованим читачем авторського матеріалу. «Читач матеріалу» (copyreader), а пізніше – «редактор» (copyeditor) так в американській

практиці називають редактора. «Він справді читач. Читач-критик. Читач-інтерпретатор. Читач-аналітик. Читач-фахівець. Читач-мовник. Читач-психолог. Читач, який фахово аналізує, критикує, перевіряє, виправляє, радить, допомагає, спрямовує, переконує» [6, с. 69].

Німецький дослідник Д. Керлен переконаний, що сучасний редактор є «наставником інформаційного суспільства» [7, с. 171]. Ні, він не стає наглядцем, пояснює Керлен. На відміну від будь-якої «природної» ієрархії цінностей, ринкова модель позиціонує себе і на культурному полі. Але, якщо раніше культурні чинники підпорядковувалися панівній ідеології (соціалізм, релігія тощо), то сьогодні, коли держава чи уряд усунулися з позицій «утримувача основ», роль наставника суспільства переходить до видавця, редактора [7, с. 171].

Професор Н. Зелінська зазначає: «...міра причетності редактора до появи нових повідомлень, звичайно ж, буде різною, але, певно, у цьому і полягає професіоналізм – «дозувати» зусилля залежно від конкретної потреби і в межах власної компетенції» [2].

Зауважимо, що у редакторській практиці є багато суб'єктивних упереджень. Однак соціальна відповідальність редактора має бути вищою від цих упереджень. Редактори мають пам'ятати, як наголошує В. Теремко, що непрофесійний, несамовимогливий підхід працює проти автора, редактора, шкодить книзі як суспільному феномену і товару, авторитету видавництва, спричиняє некритичне ставлення до низькопробних видань, деградацію суспільного середовища [8, с. 9-11].

Проведений аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що до розуміння структури професійної культури майбутніх редакторів існують різні підходи. Наприклад, професійна культура обмежується професійними навичками, уміннями, знаннями, а культурний аспект діяльності забезпечується загальною культурою індивіда. На наш погляд, більше прогресивним і актуальним є підхід І. Моделя, що виокремлює в структурі професійної культури дві складові – праксіологічну (професійні навички, уміння, знання, професійна свідомість, світогляд) і духовну, елементами якої є професійна мораль і професійна естетика, тобто, моральна й естетична культури.

М. Тимошик у своєму посібнику «Книга для автора, редактора, видавця» виділяє три блоки вимог для редакторів, серед яких третій – професійні. Наприклад, загальні вимоги: вища освіта (видавнича справа, журналістика); досвід роботи в друкованій періодиці (суспільно-політичній, для дозвілля) не менше трьох років; абсолютна грамотність, вільне володіння ПК; досвід роботи з юридичними і бухгалтерськими документами. До ділових якостей науковець відносить уміння ставити завдання й добиватися їх виконання; емоційна врівноваженість; повна віддача роботі, самостійність, цілеспрямованість; творчий потенціал; комунікативні та аналітичні здібності; гнучкість мислення.

Щодо професійних вимог, то це – вміння організовувати редакційний процес (організація роботи редакторів, залучення авторів); досвід редагування (гарний стиль) та оформлення матеріалів, пошук фотоматеріалів, робота з художниками, контакти з інформаційними агентствами; навички макетування (макетна сітка), добре знання англійської (німецької) [5, с. 205].

На нашу думку, цікавою у М. Тимошика є своєрідна формула узагальнених кваліфікаційних вимог до сучасного редактора та видавця в нинішніх умовах розвитку українського суспільства. Це – професіоналізм, порядність, патріотизм.

В. Карпенко виводить свою формулу майстерності редактора: професіоналізм, помножений на талант. Спільний складник – світогляд (професіоналізм при цьому – знання (ерудиція) плюс практика (навички), що спираються на талант) і підсумовує: «редакторська майстерність впливає з майстерності журналістської і є її продовженням». Редактор – і ремісник (професіонал), і митець (представник вищого рівня професіоналізму) [9;

с. 68-69]. Також зазначимо, що В. Карпенко у праці «Основи редакторської майстерності» досліджує триєдину сутність майстерності, яку складають професіоналізм, талант і труд.

У даному контексті цінною є думка І. Зязюна, який стверджує, що кінцевим підсумком освіти є внутрішній стан людини на рівні потреби пізнавати нове, здобувати знання, виробляти матеріальні й духовні цінності, допомагати ближньому, бути добрим творцем у фаховій діяльності. Вищий підсумок освіти – духовний стан нації, зростання національної самосвідомості [10, с. 5].

Отже, сучасний редактор є прикладом для майбутніх фахівців, а також важливим у підготовці майбутніх редакторів є ефективна розробка на державному рівні концепції формування професійної культури працівників видавничої справи; створення моделі їх діяльності на таких принципах: історизму; толерантності; етичності; системності, який полягає у взаємозв'язку об'єктивних та суб'єктивних чинників; прогнозування, який полягає в розробці та аналізі подій, явищ, процесів.

Список літератури

1. Феллер М. Эффективность сообщения и литературный аспект редактирования. / М. Феллер. – Львів : Вища шк., 1987. – С. 8.

2. Зелінська Н. Сучасний редактор : проблеми професійного вишколу [Електронний ресурс] – Електронні дані. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=218>. – Загол. з титулу екрану. Мова: укр. – Перевірено: 13.03.2013.

3. Честертон Г. Тайны отца Брауна : рассказы [Електронний ресурс] – Електронні дані. – Режим доступу: <http://www.e-reading-lib.org/book.php?book=93576> – Загол. з титулу екрану. Мова: укр. – Перевірено: 13.03.2013.

4. Побідаш І. Професія редактора: термінологічний, творчий та функціональний аспекти [Електронний ресурс] – Електронні дані. – Режим доступу: http://papers.univ.kiev.ua/zhurnalistyka/articles/The_profession_of_an_editor_terminological_creative_and_functional_aspects_14931.pdf – Загол. з титулу екрану. Мова: укр. – Перевірено: 13.03.2013.

5. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця : [Практичний посібник]. – 2-ге вид., стереотипне. / М. Тимошик. – К. : Наукова культура і наука, 2006. – 560 с.

6. Різун В. Літературне редагування : Підручник. – К. : Либідь, 1996. – 240 с.

7. Kerlen D. The Publisher: Tutor of the Information Society // Communication Research and Media Science in Europe. Berlin; New York; 2003. P. 171-185.

8. Теремко В. Філософсько-економічні виміри буттєвості книги / Василь Теремко // Вісник Книжкової палати. – 2010. – № 9. – С. 9-11.

9. Карпенко В. Основи редакторської майстерності. Теорія, методика, практика: [Підручник]. / В. Карпенко. – К. : «Університет Україна», 2007. – 431 с.

10. Зязюн І. Концептуальні засади теорії освіти в Україні / І. А. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 1. – С. 12-16.

«Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців» : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Хмельницький, 25-26 квітня 2013 року) / ред. колегія: д. психол. н., проф. Є. М. Потапчик (голов. ред.), к. психол. н., доц. О. В. Кулешова, к. психол. н., доц. Л. О. Подкоритова та ін / М-во освіти та науки, молоді та спорту України, Хмельницький нац. ун-т, каф. практи. психол. та педагог. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – 246 с. - С. 160-162.